

Opustila nás pani profesorka RNDr. Zora Feriancová-Masárová, DrSc.

Professor RNDr. Zora Feriancová-Masárová, DrSc. has passed away

My, čo sa celý život pohybujeme po prírode, máme možnosť vidieť, že všetko živé, čo sa v nej zdržiava, má svoj zákonitý cyklus, svoje začiatky, vrcholy aj útlm, ktorý zakončuje jeho existenciu na tejto Zemi. Vieme, že takto je to aj s nami, s ľuďmi, akokoľvek to nie je ľahké rešpektovať. V tomto roku sme zažili takéto odchody do nenávratna viacerých významných a vzácných slovenských ornitológov, ktorých môžeme bez zveličovania považovať za nestorov a zároveň aj za základné piliere našej *scientia dilectissima*. Takto medzi nich môžeme, žiaľ, zaradiť aj pani profesorku RNDr. Zoru Feriancovú-Masárovú, DrSc. (obr. 1), ktorá nás navždy opustila 14. septembra 2025.

Ako jej poslucháč na vysokej škole, absolvoval som nielen jej prednášky a terénne práce, no zažil som aj jej školenie a oponovanie mojich kvalifikačných postupov. Ba dokonca doteraz si ju ako asi desaťročný pamätám z jej návštevy u nás doma na Orave, keď sa zastavila po môjho otca a išli spolu na Oravskú priehradu skúmať osídľovanie vtáctvom vtedy novovybudovanej rozsiahlej vodnej plochy. Bolo to v čase jej výskumnej úlohy, ktorú riešila v Slovenskej akadémii vied, keď tu so spolupracovníkmi v mesačných intervaloch študovala ľah a hniezdenie vodného vtáctva, aj pomocou motorového člna. Raz vo veľkom vetre a daždi hrozilo, že sa utopia, pričom problém im robil aj deravý čln, do ktorého sa naberala voda. No podľa môjho otca, napriek všetkému, pani doktorka Feriancová si zachovala chladnú hlavu, naďalej identifikovala a sčítavala vtáctvo a až potom, krížom cez priehradu, sa doplavili na breh.

Obr. 1. RNDr. Zora Feriancová-Masárová, DrSc. (foto: archív I. Masára)

Fig. 1. RNDr. Zora Feriancová-Masárová, DrSc. (photo by I. Masár archive)

Pani profesorka Feriancová-Masárová bola rodáčka z Pliešoviec, kde sa narodila ako prvá dcéra RNDr. Oskarovi Feriancovi, neskoršiemu profesorovi na Univerzite Komenského, 1. marca 1930. K nej potom pribudli ešte aj jej sestra, neskoršia lekárka a brat, budúci architekt. Je pochopiteľné, že malá Zorka nasledovala svojich rodičov podľa toho, kde dostal pracovné miesto učiteľa jej otec a tak pobudla chvíľu v Rimavskej Sobote, potom vo Zvolene, kde začala aj chodiť do základnej školy a v Turčianskych Tepliciach. Napokon RNDr. Ferianc dostal v r. 1940 miesto na novovytvorenej Prírodovedeckej fakulte vtedajšej Slovenskej univerzity v Bratislave a tak

sa za ním postupne sťahuje aj jeho rodina. Tu Zorka začína študovať na Štátnom dievčenskom gymnázium, neskôr Štátnom cvičnom gymnázium, kde 18. mája 1948 aj zmaturovala s vyznamenaním.

Rozhodovanie ktorým smerom sa vydať do ďalšieho štúdia nebolo pre ňu ľahké, čo sa často stáva všestranne vzdelaným, výborným študentom. Zorku, ako píše vo svojich mimoriadne bohatých a historicky vzácných spomienkach (Feriancová-Masárová 1999), bavila slovenčina – štylizovanie, čo brilantne dokázala aj v tu uvedených spomienkach, ale páčili sa jej aj minerály, kvety, no i zvieratá, latinčina, história či geografia a filozofia. Napokon sa prihlásila na Prírodovedeckú fakultu Slovenskej univerzity v Bratislave, na študijnú aprobáciu prírodopis-filozofia. Po dvoch rokoch sa špecializovala na študijný smer zoológia, ktorý ukončila obhajobou diplomovej práce „*Škodlivosť našich vtákov v súvislosti s hospodárskou činnosťou človeka, so zvláštnym zreteľom na hrdličky*“ a štátnicovými skúškami dňa 14. 7. 1952. V tom čase, od r. 1950, prebehla u nás reorganizácia vysokoškolského štúdia a získanie titulu RNDr., ktoré dovtedy dostávali absolventi po ukončení odborného štúdia, bolo zrušené. Napriek tomu vtedajšie Povereníctvo školstva, vied a umení umožnilo im, ako posledným absolventom, výnimočne urobiť doktoráty. Podmienkou bolo, že si rozšíria svoje diplomové práce na rigorózne, budú mať patričnú vedeckú úroveň a zároveň absolvujú rigoróznú skúšku a navyše, stihnú to všetko do konca kalendárneho roka. Zorka rozšírila svoju diplomovú prácu o analýzu potravy u oboch druhov hrdličiek, oponoval ju významný pražský profesor Július Komárek, absolvovala rigorózne skúšky a 20. 12. 1952 aj promovala a získala titul RNDr. Spolu s ňou takto promovali aj jej spolužiačky, neskôr známe v našom zoologickom svete, Oľga Hentzová, neskôr profesorka Štepanovičová a Vlasta Roštárová, neskôr RNDr. Onderíková a boli to prvé tri ženy – doktorky zo zoológie na Prírodovedeckej fakulte (Feriancová-Masárová 1999).

Treba tu úprimne napísať, že Zorka počas svojho štúdia nepociťovala len radosť zo štúdia či z mladého života medzi rovesníkmi. Musela

prežiť aj ideologicky sprofanzovanú dobu päťdesiatych rokov, spojenú na vysokej škole nielen s povinnými politickými prednáškami a skúškami, ale aj politickými previerkami, i rozličné brigády, prvomájové sprievody, samozrejme, všetko povinne. K tomu sa niekedy na ňu pridali, od rovesníkov ale aj od učiteľov, typický ironický pohľad až príkorie: „...no profesorova dcéra, samozrejme...“. A ten ona pociťovala aj počas jej pracovného procesu.

Ako som už uviedol, pani profesorka spracovala svoj osobný aj pracovný život do brilantných spomienok (Feriancová-Masárová 1999) a o jej životnej ceste, v ktorej boli precízne zachytené aj jej vedecké výsledky a zoznam jej prác, písal najmä Matoušek (2000, 2015). Tu som sa mohol o ne oprieť a popri mojich osobných stretnutiach s pani profesorkou, boli mi veľmi nápomocné pri písaní tohto príspevku.

V krátkosti tu postupne uvediem všetky pracoviská na ktorých počas svojho života pani profesorka pôsobila. Podľa Matouška (2000, 2015) jej prvým pracoviskom bol Referát pre prírodné vedy vtedajšej Slovenskej akadémie vied a umení v Bratislave (15. september 1952 – 31. marec 1953). V tom čase aj opublikovala svoju prvú vedeckú prácu o rozšírení hrdličky záhradnej v Európe. Od 1. apríla 1953 do 31. decembra 1957 potom pracovala vo Faunistickom laboratóriu SAV. Počas týchto rokov spracovala článok o potrave oboch druhov hrdličiek, monografiu o rozšírení niektorých vzácných druhov cicavcov na Slovensku, ako aj článok, ktorý opublikovala aj s profesorom RNDr. Komárkom o biotopoch a možnostiach rozmnožovania niektorých vzácných predátorov v Západných Karpatoch. V r. 1953 nastúpila vedeckú aspirantúru, pričom jej školiteľom sa stáva profesor RNDr. Komárek a neskôr, po jeho úmrtí profesor RNDr. Josef Kratochvíl. Aspirantúra jej skončila 30. 9. 1956, no RNDr. Feriancová, ktorá sa medzitým vydala za MUDr. Ivana Masára a začala používať priezvisko Feriancová-Masárová a nastúpila na materskú dovolenku, stihla odovzdať kandidátsku dizertačnú prácu pod názvom „*Vertebráta slovenských ryžovísk a ich vzťah k ryži*“ o dva týždne skôr (Feriancová-Masárová 1999). Obhajoba

bola na Karlovej univerzite v Prahe 4.12.1957 a v lete 1958 tu aj promovala na vtedajšej Biologickej fakulte Karlovej univerzity v Prahe a získala titul kandidáta biologických vied (CSc., dnes PhD.), čím sa stala prvou ženou s takýmto titulom v Slovenskej akadémii vied (Feriancová-Masárová 1999).

V ďalších rokoch naďalej pracovala v Slovenskej akadémii vied, pričom dá sa povedať, že názvy jej pracovísk sa menili, no jej výskumná oblasť bola stále hlavne ornitológia (1. január 1958 – 30. september 1964: pracovníčka Oddelenia zoológie Biologického ústavu SAV v Bratislave, október 1964 – 31. december 1964: pracovníčka Oddelenia biológie a tvorby krajiny Biologického ústavu SAV, 1. január 1965 – 31. október 1969: pracovníčka Ústavu biológie krajiny SAV). Uvedený posledný dátum bol zároveň jej posledným dňom keď ukončila svoje pôsobenie na Slovenskej akadémii vied. Od novembra 1969 začala pracovať ako samostatná vedecká pracovníčka na Zoologickom ústave Prírodovedeckej fakulty UK v Bratislave a od januára 1990 do 31. augusta 1994 vykonávala funkciu riaditeľky tohto ústavu. V septembri 1994 sa rozhodla odísť na dôchodok, no pracovala ešte do 31. júla 1998 na štvrtinový úväzok

a aj v ďalších rokoch bola aktívna, naďalej viedla prednášky, ako aj diplomové a doktorandské práce, robila posudky na jednotlivé kvalifikačné postupy, publikovala, pracovala v redakčných radách, už bez zmluvného úväzku, grátis.

Ešte keď pracovala na Slovenskej akadémii vied si v r. 1965 podala žiadosť o habilitačné konanie na vtedajšej Vysokej škole poľnohospodárskej v Nitre, kde koncom októbra 1965 obhájila svoju habilitačnú prácu „*Význam umelých zásahov človeka do prírody pre osídlenie vtákov v zmenenom prostredí*“. Dekrét docentky dostala však až v lete 1967 (Matoušek 2000). 20. januára 1987 obhájila doktorskú dizertačnú prácu „*Zákonitosti formovania ornitocenózy priehradných jazier v podmienkach Slovenska*“ a získala titul DrSc. Stala sa prvou ženou, doktorkou vied na Prírodovedeckej fakulte UK a prvou doktorkou vied zo zoológie v Československu (Feriancová-Masárová 1999). A napokon 8. januára 1992 sa na pôde Prírodovedeckej fakulty UK uskutočnila jej inauguračná prednáška na tému „*Analýza vlastnej vedeckej činnosti v rámci klasifikácie slovenskej ornitológie*“ a získala vedecko-pedagogický titul univerzitného profesora (obr. 2). Neskôr bola menovaná emeritnou profesorkou Prírodovedeckej fakulty Univerzity

Obr. 2. Profesorská prednáška RNDr. Zory Feriancovej-Masárovej, DrSc. 8.1.1992. (foto: L. Kocian)

Fig. 2. Professorial inaugural lecture of RNDr. Zora Feriancová-Masárová, DrSc. 8.1.1992. (photo by L. Kocian)

Komenského v Bratislave. Tu už od r. 1957 do r. 2000 prednášala, najprv externe, potom, ako pracovníčka Univerzity, celý rad prednášok pre poslucháčov základného štúdia biológie, špecializácie zoológie a ekológie a doktorandského štúdia najmä zo zoológie chordátov, vždy spamäti a perfektne pripravená. Viedla diplomové, kandidátske i doktorandské práce, bola členkou, resp. predsedkyňou komisie pre štátne záverečné skúšky zo zoológie, pre rigorózne skúšky, pre obhajoby kandidátskych aj doktorských prác.

Pani profesorka Feriancová-Masárová na uvedených pracoviskách pracovala na rôznych výskumných témach, ktorých výsledkom boli mnohé významné štúdie. Kompletný zoznam jej prác, ako som už uviedol, spracoval Matoušek (2000, 2015). Publikovala okolo 200 prác, z ktorých je absolútna väčšina ornitologických, len niekoľko teriologických, z ktorých tu je potrebné spomenúť najmä jej knižnú monografiu z r. 1965 Stavovce Slovenska IV. – Cicavce, 334 pp. Vydavateľstvo SAV, ktorú publikovala spoločne s RNDr. Hanákom a jedna je batrachologická. Väčšina jej prác je zameraná ekologicky, časť má faunistický charakter, časť je teoretická a určitú časť zaberajú aj recenzie, najmä zahraničných publikácií či preklady. Jej publikácie podľa zamerania jej výskumov Matoušek (2000) zadelil do desiatich okruhov: 1. Štúdium vtáčích spoločenstiev relatívne nenarušených, resp. chránených geografických oblastí (Vysoké Tatry, Štiavnické vrchy, Krupinská planina), 2. Štúdium vtáčích spoločenstiev čiastočne antropicky ovplyvnených geografických oblastí a biotopov (Malé Karpaty, Považský Inovec, Liptov, dubovohrbový lesík v Bábe pri Nitre, atď.), 3. Štúdium vtáčích spoločenstiev antropicky silne ovplyvnenej oblasti v okolí hlinikárne v Žiari nad Hronom, 4. Štúdium vtáčích spoločenstiev antropogénnych biotopov – umelých vodných nádrží a priehrad (Liptovská Mara, Oravská priehrada), ryžovnísk a mestských aglomerácií (Bratislava, Banská Štiavnica, 21 okresných miest Západu a Stredoslovenského kraja, kúpeľné mestá Slovenska), 5. Autekologické práce (potrava hrdličky záhradnej a poľnej, zvláštne hniezdenie žltouchosta domového), 6. Faunistické práce – výskyt a hniezdenie nových

resp. novších druhov vtákov na území Slovenska (myšiak hrdzavý, drozd čvíkota, sedmohlások bledý, červenák karmínový, pinka severská), 7. Výsledky výskumov vtákov v zahraničí (porovnanie vtáctva Západných Karpát – Slovensko a Starej planiny – Bulharsko, distribúcia a ekológia vtákov Východnej Afriky), 8. Štúdium cicavcov Slovenska (vzácne druhy cicavcov na Slovensku), 9. Teoretické publikácie (využitie ornitológie pri plánovaní krajiny, vtáky ako indikátory prostredia, vplyv človeka na zloženie živočíšstva, klasifikácia biotopov Slovenska), 10. Historické štúdie (20 rokov československej ornitológie, výskum fauny slovenských Karpát v rokoch 1948 – 1970, ekologická problematika v slovenskej ornitológii, 30 rokov Zoologického ústavu Univerzity Komenského v Bratislave). Tu sa možno plne stotožniť s hodnotením Matouška (2000), podľa ktorého výskum profesorky Feriancovej-Masárovej, ornitocenózy exhalátmi znečisteného životného prostredia, ako aj výskum antropogénnych biotopov i výskum zákonitostí formovania ornitocenózy priehrad v podmienkach Slovenska, patria k priekopníckym prácam.

Treba tiež zvýrazniť, že bola nielen riešiteľkou, ale aj vedúcou riešiteľkou štátnych základných výskumných úloh, členka viacerých vedeckých spoločností a redakčných rád, napríklad aj od začiatku existencie nášho časopisu Tichodroma.

Uskutočnila viacero študijných a výskumných ciest do zahraničia, no domnievam sa, že pre širokú čitateľskú obec sa stala asi najznámejšou jej knižná publikácia „*Potulky po východnej Afrike*“, ktorá vyšla v dvoch vydaniach v rokoch 1976 a 1979. Sú v nej jej zážitky z Kene, Tanzánie a Ugandy z rokov 1970, 1971 a 1972, v čase keď sprevádzala svojho manžela, ktorý tam bol ako lekár na pracovnom pobyte.

Profesorka Feriancová bola členkou Prípravného výboru Slovenskej ornitologickej spoločnosti, pričom v rokoch 1988 – 1992 bola aj predsedkyňou tejto spoločnosti. Za svoju celoživotnú prácu obdržala celý rad vyznamenaní a ocenení, spomeniem aspoň zlatú medailu Prírodovedeckej fakulty Univerzity Komenského (r. 1995), zlatú medailu Univerzity

Komenského v Bratislave (r. 1999), čestné členstvo Slovenskej ornitologickej spoločnosti (r. 1990) ako aj čestné členstvo Slovenskej zoolologickej spoločnosti (r. 1999).

Na záver chcem zdôrazniť, že pani profesorka RNDr. Zora Feriancová-Masárová, DrSc., bola významnou vedeckou a pedagogickou pracovníčkou, ktorá vždy s plným nasadením riešila všetky úlohy a povinnosti. No bola to aj osobnosť, ktorá nielen svojimi vedomosťami ale aj správaním vystupovala vždy dôstojne, reprezentatívne. Nespomínam si, že by sa niekto tak pedantne pripravoval na každú prednášku, vystúpenie pre študentov či pre odborné audi-tórium. Každú zverenú úlohu sa snažila vykonať čo najlepšie, aj keď sa jej možno nie vždy dostalo patričného ocenenia. Aj tu chcem navyše oceniť, že bola zakaždým ochotná trpezlivo vypočuť si problémy študenta alebo kolegu a pokúsiť sa s prehľadom a dôstojnosťou nájsť východisko z problému. Nikdy som ju nezažil byť hrubou, arogantnou, aj keď možno iný by takto reagoval. Vedela vnieť do ťaživej situácie pokoj, riešenie. Preto v mojich očiach zostane navždy dámou slovenskej zoológie, so všetkým čo k tomu patrí a myslím si, že sa len ťažko bude hľadať jej nástupkyňa.

Zakončil by som rád jej záverečnými vetami, ktorými sa lúčila s čitateľmi jej spomienok – „Čriepkov“. Myslím si, že sú aj vhodným rozlúčením s pani profesorkou, no zároveň sú aj jej povzbudením pre čitateľov Tichodromy. Znejú takto:

„Možno si pritom spomenú aj na autorku „Čriepkov“ v čase, keď ja tu už nebudem. Nech nezabudnú, že v živote sa striedajú chvíle krásne i chvíle ťažké a nech príjmu môj odkaz, že za každou zimou svitne jar, tak ako v mojom rozprávaní, ktoré končím zámerne rozkvitnutou jarou ako symbolom večnej nádeje“.

Ludovít Kocian

Literatúra

- FERIANCOVÁ-MASÁROVÁ Z. 1999: Črievky. — Vydané nákladom autorky, 15 výtlačkov.
- MATOUŠEK B. 2000: Významné životné jubileum Univ. Prof. RNDr. Zory Feriancovej-Masárovej, DrSc. — Tichodroma 13: 11–39.
- MATOUŠEK B. 2015: Významné životné jubileum prof. RNDr. Zory Feriancovej-Masárovej, DrSc. — Bulletin Slovenskej zoolologickej spoločnosti pri SAV 2: 1–11.

Došlo: 5.1.2026

Online: 18.1.2026